

INTERVENTIEGEBIED

- ☐ Werkgeheugen
- ☐ Plannen en organiseren
- ☐ Emotieregulatie
- ☐ Impulscontrole
- ☐ Gedragsevaluatie
- ☐ Taak & instructie
- ☐ Sturing

VAARDIGHEDEN

Leg uit waarin de leerling goed is.

- ☐ rechtvaardigheidsgevoel
- ☐ emotioneel kunnen inleven
- ☐ intens genieten
- ☐ creatief & oplossingen bedenken
- ☐ stressbestendig
- ☐ spontaan en openhartig
- ☐ snel contact maken
- ☐ origineel & gevoel voor humor
- ☐ enthousiast
- ☐ moeilijk liegen
- ☐ energiek & gedreven
- ☐ grote inzet
- ☐ vreugdevolle levensvisie
- ☐ rijke fantasie
- ☐ gevoelig & sociaal
- ☐ uithoudingsvermogen

BEGRIJPEN

STRATEGIE

Bij een probleem zoals ad(h)d gaan we werken van “begrijpen” naar begeleiden. AD(H)D is de afkorting van Attention Deficit (Hyperactivity) Disorder. Het is een stoornis gekenmerkt door drie centrale karakteristieken: aandachtstekort, hyperactiviteit en impulsiviteit. Kinderen met ADHD hebben moeite om hun aandacht te richten of hun aandacht voldoende vol te houden. Ze worden zeer vlug afgeleid door dingen die om hen heen gebeuren. Voor zaken die hen echter boeien, kunnen ze zich wel goed concentreren. Ze zijn vaak vergeetachtig. Het organiseren van taken en activiteiten is moeilijk. Kinderen die ADHD hebben, zijn overbeweeglijk. Ze draven maar door, hebben moeilijkheden om stil te zitten, lopen heen en weer. Ze bewegen vaak met hun handen, voeten, vingers ... ook als ze op hun stoel zitten. De overbeweeglijkheid komt zowel tot uiting in grove als fijne bewegingen. Dit heeft tot gevolg dat mensen in de omgeving van kinderen met ADHD er vaak zenuwachtig van worden. Zij handelen vaak zonder te denken. Ze sturen hun gedrag weinig of niet. Dit kan leiden tot gevaarlijke situaties zoals de straat oversteken zonder te kijken. De impulsiviteit leidt er ook toe dat deze kinderen hun beurt niet kunnen afwachten, in de klas antwoorden voor de vraag is gesteld, commentaar geven zonder na te denken. DHD is een ontwikkelingsstoornis. Dit houdt in dat problemen zich voordoen vanaf de vroege ontwikkeling van het kind. Zij zijn duidelijk anders zijn dan andere kinderen waarbij de vaardigheid van het kind om met succes te voldoen aan de gebruikelijke eisen, beïnvloed wordt. Problemen zijn vrij aanhoudend.

De stoornis heeft te maken heeft met een abnormale werking en ontwikkeling van de hersenen. Heb je voldoende kijk op het probleem gaan we verder. De eerste stap is een goede beginsituatieanalyse. Nadien zetten we de eerste stap, nl. aanpassingen doorvoeren in de leeromgeving in brede zin. Pas daarna zetten we in op het aanpassen van de interacties in de onderwijsleersituatie (taak, instructie, feedback en sturing). In laatste instantie gaan we vaardigheden aanleren

BEGINSITUATIEANALYSE

Gebruik hiervoor een aantal screeninginstrumenten en bevraag de ouders. Ga samen met de CLB-contactpersoon na wat je verder zal onderzoeken. Je contactpersoon zal de resultaten mee interpreteren en bespreken in functie van het opstellen van een werkplan gebaseerd op bovenstaande strategie.

Observeer problemen met het vasthouden van aandacht (aandacht gedurende lange tijd vast te houden, zeverliezen sneller interesse in hun werk en hun aandacht gaat vooral uit naar taken die grote beloningen opleveren en taken die leuk zijn).

Observeer de impulscontrole (moeilijk kunnen wachten, ze worden rusteloos als ze op hun beurt moeten wachten tijdens een spel of in de rij moeten wachten. Ze hebben moeite om hun gedrag af te remmen, om hun impulsen te beheersen. Ze beginnen aan een taak of opdracht zonder eerst nauwkeurig de opdracht te lezen, antwoorden in de klas zonder hun vinger op te steken, ze hebben vaak kleine ongelukjes. Dit alles omdat ze handelen zonder stil te staan bij de gevolgen).

Observeer het "te-veel-gedrag" (Ze zijn actiever gedurende de hele dag en zelfs tijdens het slapen. Vooral in schoolse situaties valt het op dat deze kinderen veel actiever zijn. Hun overbeweeglijkheid en impulsiviteit zijn beide het gevolg van de moeilijkheid om het gedrag te remmen).

Observeer het opvolgen van instructies (Tegen jezelf praten is een middel om je gedrag te sturen, het helpt om de eerste drang tot handelen af te remmen. Dat lukt hen niet goed. Hun gedrag sterk bepaald door gebeurtenissen om hen heen. Daardoor is het voor hen moeilijk om instructies op te volgen en zich aan de regels te houden).

Observeer socio-emotionele problemen (Zij hebben vaak niet zo'n goed contact met leeftijdsgenootjes. Ze zijn te druk, te impulsief en daardoor niet altijd geliefd. Hoewel ze vaak meer praten dan andere kinderen, blijken ze minder goed te reageren op vragen of verbaal contact met leeftijdsgenoten. Deze kinderen zijn vaak overweldigend en opdringerig, zodat ze vaak afgewezen worden).

HARDNEKKIGHEID • RESISTENTIE • ERNST – ATTRIBUTIES

Geef aan hoe lang het probleem aanwezig is, hoe groot is de achterstand, effect van de maatregelen kort benomen, zijn er mogelijke oorzaken of verklaringen? Wat leren we uit de observatie-instrumenten? Dit deel wordt ingevuld samen met de CLB-medewerker. Indien nodig schakelt de CLB-medewerker het netwerk in of wordt een traject opgestart.

PREVENTIE

Preventie door een multimodale aanpak gericht op

- ☐ de leerling (psycho-educatie, psychofarmaca, gedragstherapie) ter verbetering van de relatie tussen ouder en kind en met het oog op het verminderen van gedrags- en emotionele problemen thuis
- ☐ de ouders (psycho-educatie, oudertraining) met als doel de gedrags- en emotionele problemen te verminderen thuis en de sociale en schoolse vaardigheden te verbeteren
- ☐ de school (psycho-educatie, gedragsinterventie) ter verbetering van de relatie tussen leerkracht en kind en met het oog op het verminderen van gedrags- en emotionele problemen op school.

Preventie door kennis en samenwerking

- ☐ De leerkracht geeft, indien de leerling voldoende sterk is inzake gedragsevaluatie, te kennen dat hij/zij weet en begrijpt dat de leerling AD(H)D heeft en daarmee ook rekening wil houden.
- ☐ Adhd wordt bespreekbaar gemaakt in een klasgesprek door gebruik te maken van materiaal. De maatregelen voor de leerling in kwestie worden toegelicht aan de klasgroep. Indien mogelijk steeds in samenspraak met de leerling en de ouders.
- ☐ Het ganse schoolteam is op de hoogte van de specifieke noden van de leerling en adhd. Als leerkracht ga je tijdens een MDO of consultatief overleg nadenken hoe je dit kan verwoorden in positieve termen naar de andere leerlingen en de andere leerkrachten toe.
- ☐ Op school is een vaste contactpersoon die alle afspraken voor alle leerkrachten, de leerling en de ouders coördineert
- ☐ Er is regelmatig overleg (preventief en na een incident) met de leerling, ouders en betrokken leerkrachten om maatregelen te evalueren en bij te sturen.
- ☐ Samenwerking met de ouders is duidelijk uitgeschreven.
- ☐ Speelplaats:
 - Eenvoudige ingrepen zoals een stip op de grond, regels visualiseren, klok... kunnen al helpen.
 - Onvoorziene activiteiten (niet te lang op voorhand) vooraf aankondigen. Op voorhand naar de rij...etc.
 - Spelmateriaal voorzien en let op het aanleren van het spelen zelf!
 - Conflicthantering is een aanpak van het ganse team.
- ☐ Overloop bij het begin van het schooljaar het schoolreglement. Leg uit wat de sancties zijn bij het niet naleven van regels.

INSTRUCTIE

Oorzaak: trage informatieverwerking.

- ☐ Plaats het kind dicht bij de leerkracht (jij regisseert instructieprocessen).
- ☐ Accepteer vaker de manier waarop de leerling beweegt, tijdens en na instructie of vraaggesprek.
- ☐ Maak oogcontact, trek de aandacht.
- ☐ Praat zelf langzaam en duidelijk in eenvoudige zinnen, benadruk belangrijke woorden. Geef aan dat je een opdracht zal geven.
- ☐ Geef voldoende verwerkingstijd. Wacht bewust na een vraag zodat de leerling de tijd moet nemen om de vraag te begrijpen én vervolgens voldoende tijd 'neemt' om een antwoord te formuleren.
- ☐ Controleer regelmatig of de instructie werd gehoord en/of begrepen.
- ☐ Gebruik bij het geven van een instructie gebaren, mimiek, foto's, prenten, geschreven taal, ...etc.
- ☐ Soms is informatie vooraf nodig, zodat de leerling een weergave heeft van de instructie of maak tijdens de instructie op het bord een schema of stappenplan.
- ☐ Beperk meervoudige opdrachten of splits ze op in enkelvoudige opdrachten. Vraag telkens opnieuw aandacht.
- ☐ Gebruik ik-boodschappen wanneer je het kind een opmerking geeft.
- ☐ De leerkracht geeft een korte, concrete en duidelijke instructie.
- ☐ De leerkracht vraagt aandacht van de leerling op visuele wijze door vb. bij de leerling te gaan staan, een tik op de bank, een pictogram aanwijzen...
- ☐ De leerkracht vraagt aandacht van de leerling op tactiele wijze door vb. een tikje op de schouder, zijn hand even op de schouder van de leerling te leggen.
- ☐ De leerkracht vraagt aan de leerling om de uitleg of vraag van de leerkracht te herhalen zodat de leerkracht weet of de leerling de uitleg of vraag gehoord en/of begrepen heeft. Zeg hem op voorhand dat je dit geregeld zal doen.
- ☐ Formuleer de opdracht op een positieve manier. Geef "Ik"-opdrachten. Vb. "Ik heb graag dat je nu zwijgt" i.p.v. "Stop met praten!"
- ☐ Afspreken hoe vaak het kind mag antwoorden op een uur/dag. Vb. een aantal kaartjes voor de leerling voorzien waarvan hij telkens één afgeeft na geantwoord te hebben, of een stok die aangeeft dat hij mag spreken.
- ☐ Spreek met de leerling een visueel gebaar af om zijn impulsiviteit af te remmen vb. hand opsteken, stopbord-kleef op de bank.
- ☐ Hou de instructiefase kort.

TAAK

- ☐ Formuleer duidelijke doelen omtrent de basisleerstof en over wat differentiatie kan betekenen. Wat moet zeker door deze leerling gekend zijn dit schooljaar?
- ☐ Laat de leerling weten in welke opdracht irrelevante informatie zit, zodat ze weten dat ze niet elk item in de opgave moeten gebruiken. Je kan dit fluoriseren. Dit vergt minder focus.
- ☐ Schrijf niet te veel op één blad en/of sta verknip werkbladen.
- ☐ Sta toe dat werkbladen of kopieën van werkschriften van verschillende vakken worden verknipt of gedeelten verborgen worden met een afdekblaadje.
- ☐ Splits meervoudige opdrachten uit. Leer elke stap (wat eerst, wat dan) afzonderlijk aan, leer later combineren.
- ☐ Controleer of de leerling de opdracht heeft begrepen en de kennis heeft om te starten.
- ☐ Probeer structuur in het denken te scheppen: de taak wordt gegeven, de leerling denkt na over een oplossingsstrategie, de leerling voert de opdracht uit en evalueert het werk (vb. beertjes van Meichenbaum)
- ☐ Verduidelijk wat zelfstandig werk is (met een geschreven stappenplan). Geef aan waarmee de leerling het werk moet maken en waar dit moet gebeuren.
- ☐ Geef tijd bij het weergeven van gedachten na de taak, help het denken te ordenen.
- ☐ Een lange toets wordt verdeeld over verschillende bladzijden en de leerling krijgt één blad tegelijk aangeboden (indien nodig vergroten en verknippen).
- ☐ De leerling krijgt kortere (geen gemakkelijker) toetsen.
- ☐ Als een (deel van een) toets/taak gemaakt werd onder bepaalde maatregelen, wordt dit op het blad aangeduid.
- ☐ De leerkracht kan de leerling verplichten om een toets na te lezen.
- ☐ De leerling wordt erop gewezen dat bepaalde vragen niet of onvolledig werd ingevuld en wordt de kans gegeven om aan te vullen.

Lees-en schrijftaken:

- ☐ Baken paragrafen af.
- ☐ Houd bij dictee het tempo van de leerling in de gaten (meer tijd nodig).

Rekentaken

- ☐ Houd rekening met omschakelproblemen (bv. bij de overgang van optellen naar aftrekken).
- ☐ Gebruik geïndividualiseerde stappenplannen en onthoudkaarten.

Toetsen:

- ☐ Niet te veel op een blad, niet te veel illustraties, oefeningen van elkaar scheiden met een duidelijke streep
- ☐ Geef per vraag aan op hoeveel punten die staat dit vergemakkelijkt selectie bij tijdsdruk

FEEDBACK/PREVENTIE

Hiervoor verwijzen we ook graag naar de focuskaarten executieve functies.

Plannen en organiseren

- ☐ De leerling zit steeds op een voor hem/haar geschikte plaats. Soms is dit vooraan in de klas, dicht bij de leerkracht, weg van het raam. Maak desgevallend gebruik van schermen.
- ☐ De leerling zit op een bank apart of alleen op een bank voor twee, positioneer naast hem vb. een 'study-buddy'.
- ☐ Geef duidelijk begin- of eindtijd aan van een opdracht door een visueel (zandloper, time-timer ...) of auditief signaal (time-timer). Geef tussendoor de resterende werktijd aan.
- ☐ Voorzie activiteiten voor lege momenten. Vb. speelkoffer tijdens langere middagpauze.
- ☐ Start de dag met een dagplanning en visualiseer deze aan het bord.
- ☐ Alle boeken, schriften en mappen krijgen per vak een afgesproken kleur.
- ☐ De leerling heeft enkel datgene op de bank wat op dat moment noodzakelijk is voor de les.
- ☐ De leerling maakt gebruik van een klasseermap met onderverdelingen of werkbakjes.
- ☐ De leerkracht geeft even de tijd om alle boeken, mappen, bladen, materiaal, op te ruimen.
- ☐ De leerkracht kijkt dagelijks de agenda na en vult eventueel aan.
- ☐ De leerling duidt in de agenda de afgewerkte opdrachten (huiswerk en lessen) aan.
- ☐ De boekentas wordt gemaakt samen met de leerkracht of een buddy.
- ☐ De leerling gebruikt zelfstandig een boekentasplanner om zijn boekentas te maken.
- ☐ De leerling neemt zelf nota's, maar krijgt indien nodig gestructureerde nota's.
- ☐ De leerling krijgt uitgebreide huistaken in stukken aangeboden (verknip de taak).
- ☐ De leerling wordt aangemoedigd en aangestuurd om met fluostift belangrijke termen in opgave of tekst of op elkaar gelijkende items aan te duiden.
- ☐ Bij het overschrijven van bord worden de lijnen aan het bord genummerd, de leerling schrijft de nummers over.
- ☐ De leerling laat steeds één lijn open na elke geschreven lijn.

Aandacht

- ☐ De leerkracht vraagt aandacht van de leerling op visuele wijze door vb. regelmatig oogcontact, bij de leerling te gaan staan, een tik op de bank, ...
- ☐ De leerkracht vraagt aandacht van de leerling op tactiele wijze door vb. een tikje op de schouder, zijn hand even op de schouder van de leerling te leggen.
- ☐ De leerkracht vraagt aandacht van de leerling op auditieve wijze door vb. de leerling bij naam te noemen voor het geven van een instructie.
- ☐ De leerling gebruikt een afdekblad tijdens de les.

Werkgeheugen

- ☐ Gebruik stappenplannen, regelkaarten, picto's om regels te visualiseren.

Emotieregulatie

- ☐ De leerling staat op een voor hem geschikte plaats in de rij of indien nodig op een aangeduide plaats net buiten de rij. Bij het naar de klas gaan, blijft de leerling best in de buurt van de leerkracht.

Impulscontrole

- ☐ Zorg voor een overzichtelijke, opgeruimde klasruimte. Geef alles een vaste plaats. Vermijd overbodige prikkels in het gezichtsveld van de leerling.
- ☐ Voorzie een prikkelarme hoek waar de leerling tot rust kan komen of in rust zijn taken kan maken.
- ☐ De leerling mag met één voet onder zijn zitvlak zitten en eventueel op een aangepaste stoel.
- ☐ Zorg geregeld voor een korte motorische activiteit tussen de lesdelen in zoals iets uitdelen in de les, iets laten
- ☐ Iets wegbrengen naar een andere leerkracht, het bord schoonvegen, ontspanningskalender (met elke dag tips).
- ☐ De leerling kan vrij beschikken over een hoofdtelefoon (demper).

Gedragsevaluatie

- ☐ De leerling geeft zelf aan wanneer zijn frustratiedrempel bereikt is. Hij kan zich dan afzonderen op een afgesproken plaats. (time-out)
- ☐ De leerkracht geeft aan wanneer de leerling zich gedurende een welbepaalde tijd dient af te zonderen. (time-out met time-timer).
- ☐ Psycho-educatie inzetten als dat kan (vb. survivalgids, methode 'Toolkit', methode 'Concentreren kan je leren')
- ☐ Benoem het specifiek gedrag dat je als leerkracht als storend ervaart en zeg welk concreet gedrag je van de leerling verwacht bv. "Kijk eens naar deze oefening op het bord". Formuleer niet negatief (doe dat niet).
- ☐ Bereid het kind voor op vrije momenten door duidelijke afspraken te maken over gedragsregels of gewenst gedrag bv. in de rij, op de speelplaats, uitstappen, ...
- ☐ De leerling maakt gebruik van een methode om aan zelfinstructie te doen bv. de "Beertjes-methode" of "Stippe-Stappe".

STURING

- ☐ Geef de leerling af en toe een opdracht waarvan je weet dat hij ze zeker goed kan uitvoeren. Zo verhoog je zijn/haar zelfvertrouwen.
- ☐ Geef het kind regelmatig een complimentje.
- ☐ Laat de leerling iets vertellen over zijn interessegebied of hobby's. Laat hem iets daarover meebrengen van thuis.

FK

FOCUSKAART

ADHD

- ☐ Geef commentaar op het gedrag, niet op de persoon.
- ☐ Kies vooraf opdrachten die de leerling aankan, zodat het zelfbeeld voor rekenen toeneemt door succeservaringen
- ☐ De leerkracht past voor deze leerling een individueel beloningssysteem.
- ☐ Geef het kind telkens een compliment onmiddellijk na het gewenst gedrag en zeg precies wat hij/zij goed gedaan heeft.
- ☐ Hanteer vaste klasregels (eventueel met prenten aan het bord). Formuleer gedrag in observeerbare termen.

SPECIFIEK

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐